

УДК 342.9

Резнікова С. С., здобувач кафедри
загальноправових дисциплін факультету
права та масових комунікацій ХНУВС

Адміністративно-правові методи забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі

Статтю присвячено дослідженню адміністративно-правових методів забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі; проаналізовано етимологію та визначено сутність поняття «метод»; охарактеризовано основні адміністративно-правові методи забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі; під адміністративно-правовими методами забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі запропоновано розуміти сукупність прийомів, впливів, заснованих на використанні об'єктивних організаційних відносин між людьми на загально-організаційних принципах управління.

Ключові слова: методи, адміністративно-правові методи, дисциплінарна практика, судова система, нормативно-правова база.

Статья посвящена исследованию административно-правовых методов обеспечения дисциплинарной практики в судебной системе; проанализирована этимология и определена сущность понятия «метод»; охарактеризованы основные административно-правовые методы обеспечения дисциплинарной практики в судебной системе; под административно-правовыми методами обеспечения дисциплинарной практики в судебной системе предложено понимать совокупность приемов, действий, основанных на использовании объективных организационных отношений между людьми в обще-организационных принципах управления.

Ключевые слова: методы, административно-правовые методы, дисциплинарная практика, судебная система, нормативно-правовая база.

The article studies the legal and administrative methods of disciplinary practices in the judicial system, and analyzed the essence of the etymology of the term “method”, describes the basic administrative and legal methods to ensure disciplinary practices in the judiciary, under the administrative and legal methods to ensure disciplinary practices in the judicial system is proposed to understand set of techniques, influences, based on the use of objective organizational relationships between people and general organizational principles of management.

Keywords: methods, administrative and legal methods, disciplinary practices, the judiciary, legislative and regulatory framework.

Актуальність теми. Попри те, що в Україні ще не створено ефективну систему судів, значні кроки в бік покращення суддівського корпусу вже робляться. Як приклад, для того, аби суддівський корпус поповнився кваліфікованими новими спеціалістами, в Україні нещодавно запровадила нова система відбору суддів. Проте, в діяльності суду та суддів мають місце низка недоліків, серед яких недосконале забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі.

Метою статті є визначення особливостей методів забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі. Для досягнення мети дослідження, присвяченого питанню адміністративно-правових методів забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі, проаналізуємо етимологію та визначимо сутність поняття «метод» та охарактеризуємо основні адміністративно-правові методи забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі.

Виклад основного матеріалу. Етимологічний словник української мови вказує на запозичення цього терміна із західноєвропейських мов: німецькою *methode* і англійською *method* походять від латинського слова *methodus* – «прийом, спосіб, метод». [1, с. 451]. Український мовознавець кінця ХІХ ст. Б. Грінченко – упорядник

Словаря української мови — не подає тлумачення слова «метод», а тільки «спосіб» у розумінні «средство, способъ, возможность, прийом» [2, с. 186]. Тлумачний словник В. Даля фіксує терміни метод і метода як «способ, порядок, основания, принятый путь для хода, достижение чего-либо, в виде общих правил» [3, с. 323]. Проте С.І. Ожегов у Словнику російської мови вже розділяє поняття «метод» і «метода». «Метод — спосіб теоретичного дослідження, здійснення чого-небудь. Метода — система практичних способів навчання чого-небудь» [4, с. 340]. Тлумачний словник сучасної української мови трактує поняття «метод» у двох значеннях: як «спосіб пізнання явищ природи та суспільного життя» та як «прийом або систему прийомів, що застосовується у певній галузі діяльності, спосіб дії» [5, с. 456]. Спостерігається практичне дублювання визначення поняття «метод» у довідкових джерелах: як «спосіб пізнання дійсності і її відтворення у мисленні та як спосіб, прийом або система прийомів для досягнення певної мети, для виконання операції» [6, с. 429]. Проаналізувавши систему визначень, можна зробити висновок, що більшість сформульованих понять залежать від поглядів того чи іншого автора й ототожнюються з деякими елементами управління. Більш того, метод — це не випадковий набір операцій, а стійка система повторюваних дій, які знаходяться у певному, необхідному взаємозв'язку і забезпечують функціонування державно-управлінського процесу.

З'ясувавши етимологію та сутність такої правової категорії як «метод» відразу зазначимо, що на жаль Закон України «Про судоустрій і статус суддів» жодним чином не визначає методи забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі. Методи забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі напряму пов'язані з методами забезпечення трудової дисципліни. На наше переконання, трудова дисципліна забезпечується методами переконання, заохочення, а іноді примусу. Основними є метод переконання, спрямований на виховання відповідних якостей суддів, а також метод заохочення, тобто морального й матеріального стимулювання. Заохочення судді є визнанням його професіоналізму. Тому такий метод застосовується в разі досягнення високих трудових показників та ефективності праці, неупередженого підходу до своєї трудової діяльності. У виключних випадках, як крайній захід, для забезпечення трудової дисципліни можуть застосовуватись методи примусу, зокрема заходи дисциплінарного характеру та громадського впливу.

Саме тому, залежно від специфіки суспільних відносин, що регулюються, у праві традиційно виділяють два основні методи правового регулювання:

- метод децентралізованого, автономного регулювання, який ґрунтується на координації цілей та інтересів сторін суспільних відносин і застосовується для регламентації відносин громадянського суспільства, у яких суб'єкти задовольняють найперше свої приватні інтереси, тобто у сфері галузей приватноправового характеру;
- метод централізованого, імперативного регулювання, що ґрунтується на відносинах субординації учасників суспільних відносин і використовується у публічно-правових галузях. Зазначимо, що для більшості галузей права характерним є поєднання обох вказаних методів.

Дещо в іншому розумінні сприймається нами методи забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі крізь призму адміністративного права. До прикладу, В.Б. Авер'янов зазначає, що найбільш поширене розмежування таких універсальних видів методів, як методи переконання і примусу, а також методи прямого та непрямого (опосередкованого) впливу. При цьому дві останні групи методів збігаються в цілому

з широковідомими визначеннями адміністративних і економічних методів управління. Універсальність цих видів пояснюється тим, що в основу їх виокремлення покладено найбільш вагомий критерій — характер впливу на дії, поведінку керованих об'єктів. Більш того, така універсальність також підтверджується й наявністю окреслених загальних методів у галузі трудового права.

Водночас, як відмічає В.Б. Авер'янов [7] різниця між наведеними парами видів методів полягає в тому, що:

- перші два види розрізняються залежно від ступеня використання в управлінському впливі юридичної обов'язковості повноважень керуючого суб'єкта;

- інші два види розмежовуються залежно від ступеня врахування в управлінському впливі інтересів і правових можливостей керованих об'єктів.

Переконання виступає як засіб і профілактики правопорушень, і зміцнення державної дисципліни. Серед методів переконання — роз'яснення, навчання, обґрунтування, заохочення, пропаганда кращих прикладів управління і багато чого іншого, що дістає відображення у категоріях і методах соціальної психології і педагогіки. Опора на методи переконання у здійсненні державного управління не виключає того, що переконання має поєднуватися з методами примусу, коли в цьому виникає необхідність. Вжиття до осіб, що вчиняють (або намагаються вчинити) протиправні дії, примусових заходів є не тільки правом, а й обов'язком відповідних органів та посадових осіб. (При цьому в сфері адміністративно-правового регулювання методи примусу реалізуються переважно через інститути дисциплінарної відповідальності державних службовців та адміністративного примусу щодо фізичних і юридичних осіб.

Науково обґрунтоване застосування в управлінні адміністративних методів не має нічого спільного з так званою “адміністративно-командною системою”, яка означає волюнтаризм і суб'єктивізм у прийнятті управлінських рішень, відсутність науковості в організації, методах і стилі управління [7, с. 584]. Під дещо іншим кутом досліджує окреслене питання Г. М. Калетник. В цілому погоджуємося та підтримуємо його думку про те, що основі класифікації адміністративних методів державного управління, а відтак й методів забезпечення дисциплінарної практики, лежить їх групування за окремими ознаками. Найбільш значимою для них є систематизація, побудована на врахуванні специфіки засобів (форм) організаційного впливу. До них можна віднести: повноваження, відповідальність, дисциплінарні вимоги, норми, регламенти, накази, розпорядження тощо. Систематизуючи ці засоби впливу за роллю в процесі управління, виділяють три основні групи адміністративних (організаційно-розпорядчих) методів управління: регламентаційні, розпорядчі, нормативні [8, с. 427]. Як бачимо, така позиція частково кореспондується зі думкою В. В. Стадника, у відповідності до якої сукупність адміністративних методів управління за напрямком їх дії може бути поділена на дві групи: організаційні методи і оперативно-розпорядчі.

Отже, під адміністративно-правовими методами забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі пропонуємо розуміти сукупність прийомів, впливів, заснованих на використанні об'єктивних організаційних відносин між людьми відповідно до загальноорганізаційних принципів управління. Розглянемо сутність окреслених вище методів.

Суттю регламентаційних методів є встановлення складу елементів системи і стійких організаційних зв'язків між ними за допомогою закріплення визначених обов'язків (як за системою в цілому, так і за окремими її ланками), загальної регла-

ментації, тобто розмежування і закріплення завдань, функцій, прав і відповідальності, встановлення взаємозв'язків. Вони здійснюються за допомогою статутів, положень, посадових інструкцій та інших регламентів.

Наступною групою адміністративних методів управління є методи розпорядчого впливу. Розпорядчі методи відображають поточне використання встановлених організаційних зв'язків, їх часткове коригування в разі зміни умов роботи. В основі розпорядчого впливу лежать повноваження органів виконавчої влади - закріплені в установленому порядку їх права та обов'язки.

Нормативні методи доповнюють по суті регламентаційні та розпорядчі. Вони призначені для підтримки стабільності організаційних зв'язків за допомогою дисциплінарних вимог і систем відповідальності.

Всі три групи адміністративних методів застосовуються як окремо, так і спільно, доповнюючи одна одну. Вони є взаємозамінними, що й зумовлює можливість їх використання в різноманітних органах виконавчої влади [8, с. 427]. Однак, зазначена класифікація не претендує на вичерпність та остаточність. Так, адміністративні (організаційно-розпорядчі) методи, на переконання Г. М. Калетника, полягають у впливі суб'єкта управління на керований об'єкт за посередництвом владно-розпорядчих вказівок і організаційно-структурних упорядкувань. Як уже зазначалося, організаційні і розпорядчі методи управління є методами прямої дії, оскільки мають директивний, обов'язковий характер. Вони ґрунтуються на таких управлінських відносинах, як дисципліна, відповідальність, влада, примус. Обидва ці види методів і впливів використовуються спільно, доповнюючи один одного, але між ними існують певні відмінності. Так, при використанні організаційних методів (організаційне регламентування, нормування, проектування) не вказуються конкретні особи, не встановлюються конкретні дати виконання (хоч може бути встановлений термін виконання роботи), натомість, використання розпорядчих методів (наказ, розпорядження, постанова) передбачає зазначення прізвищ виконавців і конкретних термінів виконання поставлених завдань. Якщо організаційні методи, як правило, базуються на типових ситуаціях, то розпорядчі - більшою мірою зорієнтовані на конкретні, що склались у даний момент чи прогнозуються у майбутньому. В практичних умовах розпорядчі методи, як правило, ґрунтуються на правилах і нормах, що вироблені в процесі здійснення організаційних методів. Саме такі методи, на нашу думку, мають бути покладені в основу забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі.

Виходячи із підзаконного характеру організаційно-розпорядчої діяльності органів виконавчої влади, ефективне застосування адміністративного методу досягається лише шляхом дотримання принципу законності в державному управлінні. Це означає, що найбільш важливі державно-управлінські відносини повинні бути врегульовані законами, а нормативно-правові акти, які є вираженням адміністративних засобів впливу на управлінські об'єкти, повинні ґрунтуватися на чинному законодавстві та відповідати йому.

Слід також відмітити й той факт, що диференціація адміністративно-правових методів забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі відіграє важливу роль як у науці, так і у практичному найбільш повному врахуванню особливостей досліджуваного інституту. Оскільки, застосування цієї групи методів із порушенням положення шабля управління в ієрархії структури судової влади може призвести до порушення управлінських процесів у державі.

Методи також класифікують за їх спрямованість. Зокрема, виділяють методи, спрямовані на суб'єкт і об'єкт дисциплінарної практики у судовій системі. При цьому специфіка тієї чи іншої ланки визначає специфіку організаційного впливу на кожну з них. Діяльність суб'єкта має свої особливості - тут основну роль відіграють регламентуючі акти, згідно з якими діють державні службовці, використовуючи права, повноваження та виконуючи певні обов'язки дисциплінарного характеру.

Резюмуючи викладене вище, доходимо висновку про те, що адміністративно-правові методи дисциплінарного провадження у судовій системі наділені й певними особливостями, серед яких: а) адміністративно-правові методи забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі реалізується шляхом установлення прав і обов'язків суб'єктів дисциплінарної практики; б) використання певного адміністративно-правового методу забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі залежить від правового статусу суб'єкту дисциплінарного провадження (органом, уповноваженим здійснювати дисциплінарне провадження відносно судді); в) адміністративно-правові методи забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі залежать від кінцевої мети, завдань дисциплінарного провадження, порядку, термінів його виконання, умов виконання завдань на кожному конкретному етапі; г) адміністративно-правові методи забезпечення дисциплінарної практики у судовій системі закріплені у спеціальних нормативних актах, які є юридично обов'язковими і є актами управління (висновок, подання, рішення), невиконання яких розглядається як порушення обов'язків та може тягти за собою не тільки адміністративну чи дисциплінарну відповідальність, але навіть кримінальну.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Етимологічний словник української мови. — К.: Наук. думка, 1989. — Т. 3. — 570 с.
2. Словарь української мови / Упоряд. Б. Грінченко з додатком власного матеріалу. — К.: Наук. думка, 1997. — Т. 4. — 563 с.
3. Даль В. И. Толковый словарь русского языка: иллюстрированное издание / В. И. Даль. — М.: Эксмо, 2011. — 896 с.
4. Ожегов С. И. Словарь русского языка : Ок. 57000 слов [под ред. Н. Ю. Шведовой]. — 18-е изд., стереотип. — М.: Рус. яз., 1986. — 797 с.
5. Тлумачний словник сучасної української мови: загальноновживана лексика: близько 60000 слів [за заг. ред. В. С. Калашника]. — Х.: ФОП Співак Т. К., 2009. — 960 с.
6. Бибиц С. П. Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / За ред.. С. Я. Ермоленко. - Харків «Фоліо», 2006, - с.623.
7. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. у двох томах: Т. 1. Загальна частина / ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). — К. : Юридична думка, 2004. — 584 с.
8. Калетнік Г. М. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Г. М. Калетнік, А. Г. Мазур, О. Г. Кубай ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, М-во аграр. політики і продовольства України, ВНАУ. — К. : Хай-Тек Прес, 2011. — 427 с.

